

з метою створення оптимальних умов для здійснення повного й об'єктивного процесу доказування; припинення або нейтралізації протидії кримінального середовища розслідуванню злочинів економічної спрямованості.

Список бібліографічних посилань

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : закон України від 13.04.2012 № 4652-VI. Харків : Право, 2012. 392 с.

2. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні : наказ Ген. прокурора України від 19.12.2012 № 4гн // Генеральна прокуратура України : офіц. сайт. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=151871 (дата звернення: 22.10.2017).

3. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : наказ МВС України від 14.08.2012 № 700 // Норматив ПРО : професійна нормативно-правова бібліотека. URL: <http://document.ua/pro-organizaiyu-vzaemodiyi-organiv-dosudovogo-rozsliduvannj-doc119907.html> (дата звернення: 22.10.2017).

4. Пчолкін В. Д. Взаємодія слідчих та працівників оперативних підрозділів у ході розслідування злочинів. *Теорія та практика судової експертизи та криміналістики*. 2009. Вип. 9. С. 97–103.

5. Про Єдиний реєстр досудових розслідувань : наказ Генерального прокурора України від 17.08.2012 № 69 // Норматив ПРО : норматив.-прав. б-ка. URL: <http://document.ua/pro-edinii-reestr-dosudovih-rozsliduvan-doc110019.html> (дата звернення: 22.10.2017).

6. Пчолкін В. Д. Форми взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час проведення досудового слідства // *Теорія та практика кримінального судочинства : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 трав. 2011 р.)* / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. С. 41–43.

Одержано 21.11.2017

УДК 343.98

Віктор Миколайович ПЛЕТЕНЕЦЬ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ВЕРСІЮВАННЯ У ПОДОЛАННІ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ

У процесі розслідування, особливо на початковому етапі, слідчий перебуває у стані інформаційної невизначеності та спрямовує свої зусилля на одержання повних та всебічних відомості про подію. Цей процес супроводжується формуванням гіпотетичних суджень про ще невідомі обставини кримінального правопорушення.

В діяльності правоохоронних органів з розкриття злочинів гіпотеза дістала назву криміналістична версія – обґрунтованого припущення, яке пояснює характер злочину в цілому чи його окремих обставин [1, с. 127].

Варто наголосити, що гіпотетичний метод пізнання знайшов застосування не тільки в рамках досудового слідства та судового розгляду, а й оперативно-розшуковій та експертній діяльності.

Класифікація версій безпосередньо пов'язана з реальним існуванням пошукових і дослідницьких труднощів, що виникають у процесі вирішення проблемних ситуацій [2, с. 98]. При цьому проблемність ситуації може бути обумовлена як формуванням несприятливої слідчої ситуації на відповідному етапі, так і протидією розслідування з боку зацікавлених осіб.

Під час розробки версії слідчий має застосовувати логічні прийоми (індукції, дедукції, аналізу, аналогії, рефлексії, синтезу), закони логіки (виключеного третього, тотожності, достатньої підстави, не суперечливості).

Логічний процес побудови версій є єдиним для всіх її різновидів. Версія не може бути продуктом необґрунтованих і надуманих здогадок і припущень [3, с. 124]. Варто зазначити, що обсяг окремої слідчої версії може бути різним: версія може стосуватися будь-якої обставини, що перевіряється, події чи охоплювати дві та більше взаємопов'язані обставини.

Досить рідко в слідчій практиці об'єднуються кілька припущень щодо різних обставин злочину (наприклад, про особу злочинця, мотив, час, місце та спосіб). Формування і перевірка таких версій вимагає відповідного досвіду та фаху слідчого. Заслужовує на увагу й те, що злочини, за якими формуються складні слідчі версії, у більшості випадків, відносяться до категорії тяжких та особливо тяжких. Лише у тих випадках, коли різні обставини за своїм змістом є нерозривними, тобто взаємодоповнюють або взаємообумовлюють одна одну, слідчим можуть формуватися складні припущення. В інших випадках, доцільно використовувати прості версії. Це призводить до збільшення кількості версій, однак спрощуються їх аналіз і перевірка. Відпрацювання версій передбачає попередню розумову діяльність слідчого щодо виконання запланованих слідчих (розшукових) дій та можливих проявів протидії з боку зацікавлених осіб. Усвідомлення наявної або, з досить високою вірогідністю, можливої протидії розслідуванню має впливати на прийняття слідчим рішень тактичного та організаційного характеру. Так, за наявності протидії з боку зацікавлених осіб слідчий спрямовує свої зусилля на те, щоб мінімізувати його вплив на учасників досудового розслідування. Для цього,

наприклад може бути обраний відповідний запобіжний захід до злочинців, застосовано заходи забезпечення безпеки учасників, розслідування групою слідчих, створення слідчо-оперативної групи тощо. За наявності ж у слідчого обґрунтованих припущень про протидію, що здійснюватиметься в ході подальшого розслідування, слідчий спрямовує свої зусилля на те, щоб запобігти її впливу або відтермінувати її у часі. Для цього є доцільним проведення тих процесуальних дій, які б забезпечили отримання максимальної кількості відомостей про подію та мінімізували можливість передчасного витоку інформації про хід розслідування. За наявності ж значної кількості проведених слідчих (розшукових) дій, та сформованої доказової бази, протидія з боку зацікавлених осіб, переважно, не буде мати суттєвого впливу на хід розслідування.

За допомогою аналогії, порівняння та дедуктивних умовиводів ці дані можуть бути використані як основа для висунення версії. Якщо при перевірці отримано суперечливі дані, одні з яких підтверджують версію, а інші спростовують її, зупиняти перевірку цієї версії неприпустимо – вона повинна тривати до повного виявлення та усунення розбіжностей [4, с. 45]. При цьому виявлені у ході перевірки розбіжності варто розглядати, у тому числі, під кутом зору можливого впливу зацікавленими особами на хід розслідування.

Пізнавальна роль версії полягає не тільки в тому, що вона може пояснити вже відомі слідству обставини кримінального правопорушення, а й у тому, що за її допомогою встановлюються нові обставини й факти, які не були відомі слідчому на момент висунення версії. Тобто аналіз, в умови якого включатимуться, припущення про наявність різних проявів протидії дозволить слідчому зрозуміти не тільки їх мету, способи та засоби її досягнення, а й формуванню більш повної картини події злочину

Таким чином формування версій має стосуватися не тільки обставин вчиненого кримінального правопорушень, а й можливих проявів протидії з боку зацікавлених осіб. Це доцільно враховувати слідчому в ході організації розслідування та проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Наведене сприятиме зменшенню витрат часу, сил та засобів, спрямованих на отримання позитивного результату розслідування.

Список бібліографічних посилань

1. Криміналістика : учебник для вузов / под ред. И. Ф. Герасимова, Л. Я. Драпкина. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Высшая шк., 2000. 672 с.
2. Криміналістика : підручник / за ред. П. Д. Біленчука. Київ : Атіка, 2001. 544 с.
3. Криміналістика : учебник для вузов / А. Ф. Волынский, Т. В. Аверьянова, И. Л. Александрова и др. ; под ред. А. Ф. Волынского. М. : Закон и право ; Юнити-Дана, 1999. 615 с.

4. Криминалистика: криминалистическая тактика и методика расследования преступлений : учебник для студентов / под ред. В. Ю. Шепитько. Харьков : Одиссей, 2001. 527 с.

Одержано 21.11.2017

УДК 332.2.021.8.001.25(477)

Леся Сергіївна ПОНОМАРЕНКО,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ ВИМАГАННЯМ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У НАУКОВІЙ ПЛОЩИНІ

Вимагання – суспільно небезпечне діяння, яке з давніх часів відоме вітчизняному кримінальному законодавству, однак в загальній структурі злочинності воно становить доволі малу питому вагу. Наприклад, у 2005 та 2006 роках зареєстровано 1153 та 913 випадків вчинення вимагання (відповідно), у 2008 – 624, у 2009 – 561, в 2014 – 595, у 2015 – 550, в 2016 році – 535, за 8 місяців 2017 року – 450 [1]. Однак, зазначене зменшення абсолютних показників не означає, що досліджуваний вид злочинів втрачає свою суспільну небезпечність, а навпаки сигналізує про необхідність термінової активізації правоохоронних органів щодо якісної протидії ним. Окреслене можна пояснити тим, що, по-перше, вимагання стали більш латентні та змінилася форма їх прояву. По-друге, все частіше фіксуються факти вимагань вчинених з особливим цинізмом, що в подальшому викликає суспільний резонанс. По-третє, в генезисі досліджуваного виду злочинів чітко простежується їх причинна залежність від політичних, соціально-економічних чинників, правової системи, пенітенціарної політики. По-четверте, недостатньо ефективна діяльність правоохоронних органів з протидії вимаганням призводить до того, що лише по третині вчинених вимагань встановлено винних осіб, а взагалі за останні п'ять років встановлення винних осіб за вчинення вимагання знизилось на 6% [1]. Враховуючи вказане, не є дивним те, що більшість вчених у сфері кримінального права, кримінології, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності присвячують свої праці різноплановим аспектам протидії вимаганням. Зважаючи на це доцільно визначити стан наукової розробленості питання оперативно-розшукової протидії вимаганням підрозділами кримінальної поліції.

З метою аналізу досліджень присвячених вивченню питань протидії вимаганням, на нашу думку, доцільно коротко проаналізувати наявні роботи, попередньо поділивши їх на групи.